

QUAN HỆ QUỐC TẾ

QUAN HỆ CỦA CUBA VỚI LỰC LƯỢNG CÁNH TẢ Ở MỸ LATINH HIỆN NAY

TS. Thái Văn Long
Viện Quan hệ Quốc tế

Là một quốc đảo nằm ở vịnh Caribbean có nhiều điểm tương đồng với khu vực Mỹ Latinh, nên Cuba được coi là đồng minh tự nhiên của các chính phủ cánh tả ở Mỹ Latinh hiện nay. Nửa thế kỷ qua, hòn đảo anh hùng này vẫn hiên ngang nơi "đầu sóng ngọn gió", cùng với các lực lượng cánh tả ở Mỹ Latinh trên hành trình đi tới những mục tiêu cao cả, vì hoà bình, độc lập dân tộc, dân chủ, hợp tác và phát triển. Quan hệ giữa Cuba và phong trào cánh tả ở Mỹ Latinh hiện nay có thể khái quát ở một số nội dung sau:

Thứ nhất, Cuba trụ vững trước áp lực của Mỹ chính là chỗ dựa, niềm tin, nguồn cổ vũ động viên tinh thần cũng như vật chất cho phong trào cánh tả ở Mỹ Latinh.

Sau Chiến tranh Lạnh, Mỹ và các thế lực thù địch đã xiết chặt bao vây cấm vận chống Cuba. Trong gần hai thập kỷ qua, Cách mạng Cuba vẫn tiếp tục phát triển trong điều kiện vô cùng khó khăn.

Ngày nay, đông đảo bạn bè quốc tế, bạn bè truyền thống ở Mỹ Latinh và cả không ít thế lực thù địch đều thật sự khâm phục bản lĩnh và tiềm năng sáng tạo của Đảng, Nhà nước và nhân dân Cuba. Mặc dù phải đối mặt với nhiều khó khăn, thử thách, Cuba vẫn là điểm sáng về tăng trưởng kinh tế trong toàn khu vực Mỹ Latinh với tốc

độ bình quân hàng năm là 3,5%, riêng năm 2005 là 11,8%; 2006: 12% và 2007: 11,5%. Trên lĩnh vực xã hội, Cuba tiếp tục duy trì vị trí hàng đầu trong khối các nước đang phát triển, thậm chí một số chỉ tiêu còn vượt cả các nước công nghiệp phát triển, 100% dân cư phổ cập tiểu học, 98,8% phổ cập cấp hai; đất nước 11 triệu dân nhưng có tới 700 nghìn người tốt nghiệp đại học, 310 nghìn giáo viên, 70 nghìn bác sĩ. Cuba là nước đứng đầu thế giới về tỷ lệ giáo viên và bác sĩ tính theo đầu người. Tuổi thọ trung bình tăng từ 60 lên 76 trong thời kỳ 1959-2002...¹

Hơn thế nữa, xã hội Cuba còn duy trì tốt nhiều giá trị như giáo dục, y tế, thể thao, hoạt động nghệ thuật... ở chế độ bao cấp miễn phí cho người dân. Cuba là đất nước của du lịch nhưng không có sòng bạc, xã hội hầu như không có ma túy, người lang thang cơ nhỡ và rất ít tội phạm; hàng năm nhà nước dành hơn 17% ngân sách cho việc đảm bảo an sinh xã hội². Đây là những thành tựu rất đáng tự hào của nhân dân Cuba, thành tích này còn có ý nghĩa hơn khi nó được đưa ra so sánh và làm bài học cho các Chính phủ cánh tả Mỹ Latinh hiện nay. Trong thập niên 90 của thế kỷ XX, các nước Mỹ Latinh dưới sự lãnh đạo của các chính phủ cánh hữu đều bước vào cải cách kinh tế - xã hội theo

mô hình chủ nghĩa tự do mới. Càng cải cách, nhiều nước Mỹ Latinh càng lâm vào nghịch lý của sự tăng trưởng phản phát triển. Mặc dù kinh tế có tăng trưởng, nhưng càng tăng trưởng, càng làm trầm trọng thêm những bất công xã hội, phân hoá giàu nghèo, thất nghiệp, văn hoá xuống cấp, môi trường sinh thái bị hủy hoại, an ninh xã hội ngày càng tồi tệ... Trong bối cảnh ấy, Cuba nổi lên như một "trường hợp thú vị" (interesting case): tăng trưởng trong công bằng, xử lý cùng một lúc những vấn đề kinh tế và những vấn đề xã hội; tạo ra mô hình phát triển toàn diện. Trong báo cáo năm 2005 của Ủy ban Kinh tế - Xã hội Mỹ Latinh của Liên hợp quốc (CEPAL) có nêu: "đóng góp của Cuba có giá trị lớn không chỉ đối với sự phát triển sản xuất mà còn cả với tiến bộ và công bằng xã hội"³.

Thứ hai, Cách mạng Cuba và phong trào cánh tả Mỹ Latinh là "đồng minh tự nhiên" của nhau với tình đoàn kết hữu nghị đặc biệt.

Khu vực Mỹ Latinh có tổng diện tích trên 20,5 triệu km² với dân số trên 500 triệu người, có 33 quốc gia độc lập và 14 vùng lãnh thổ. Riêng người Brazil nói tiếng Bồ Đào Nha, còn lại tất cả người dân ở các nước và vùng lãnh thổ khác ở Mỹ Latinh đều nói tiếng Tây Ban Nha và hầu như trong thời thực dân, các nước đó đều là thuộc địa của nước thực dân này. Nét đặc thù này được coi như một "chất xúc tác" tạo nên mối quan hệ đồng minh tự nhiên giữa Cuba với các nước Mỹ Latinh, đồng thời cũng rất thuận lợi cho việc lan tỏa rộng rãi trong khu vực khuynh hướng cánh tả hiện nay.

Sự toả sáng của lực lượng cánh tả cấp tiến và sự tương đồng về ý thức hệ, lập trường chống đế quốc, đoàn kết Mỹ Latinh của các chính phủ thuộc nhóm nước này là "chất keo đặc biệt" gắn kết Cuba với Venezuela, Bolivia, Ecuador

và Nicaragua trong quan hệ đồng minh chiến lược dựa trên lợi ích của mỗi nước và của phong trào. Việc Cuba tăng cường quan hệ với Mỹ Latinh và các lực lượng cánh tả cấp tiến trên tất cả các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hoá, giáo dục... đã giúp nước này phá được thế bao vây cấm vận của Mỹ, có thêm điều kiện thuận lợi và nguồn lực cần thiết để đẩy mạnh công cuộc bảo vệ và xây dựng đất nước, đưa nền kinh tế tăng trưởng ở mức cao trong những năm gần đây, cho phép Cuba thoát khỏi khủng hoảng kinh tế và thời kỳ đặc biệt. Venezuela và các nước cánh tả Mỹ Latinh khác dựa vào Cuba, nhất là về mặt tinh thần, kinh nghiệm và chuyên gia để củng cố lực lượng bên trong, ổn định tình hình, giải quyết một số vấn đề xã hội cấp bách.

Thực tế, đoàn kết, ủng hộ Cuba luôn là hoạt động quan trọng của các chính phủ cánh tả Mỹ Latinh.

Trước hết, các nước cánh tả Mỹ Latinh thể hiện tinh thần đoàn kết, ủng hộ Cuba thông qua các hoạt động đấu tranh phản đối chính sách cấm vận của Mỹ đối với quốc đảo này. Các chính phủ cánh tả Mỹ Latinh đều đánh giá cao vai trò của Cuba đối với sự nghiệp cách mạng của khu vực, đều thiết lập quan hệ ngoại giao đầy đủ và ngày càng thắt chặt mối quan hệ hữu nghị nhiều mặt với Cuba. Thông qua diễn đàn Liên hợp quốc, các nước Mỹ Latinh ủng hộ Cuba và chống chính sách bao vây cấm vận của Mỹ. Kể từ năm 1992 đến nay, Đại hội đồng Liên hợp quốc đã 16 lần bỏ phiếu thông qua Nghị quyết yêu cầu Mỹ bãi bỏ chính sách bao vây, cấm vận chống Cuba. Số nước tán thành năm sau luôn cao hơn năm trước và đạt kỷ lục vào các năm: 2007 là 184 phiếu/192 nước thành viên và 2008 là 185 phiếu/192 nước thành viên.

Tại các diễn đàn khu vực, các thủ lĩnh cánh tả cấp tiến đều khẳng định lập trường đoàn kết, ủng hộ Cuba. Tại cuộc mít tinh kỷ niệm 1 năm ngày Cuba và các nước ký các Hiệp định thực hiện sáng kiến: "Sự lựa chọn Boliva cho châu Mỹ" (ALBA) diễn ra tại Quảng trường cách mạng ở Thủ đô La Habana (Cuba) vào tối ngày 29/4/2006, Tổng thống Venezuela - Hugo Chavez và Tổng thống Bolivia - Evo Morales đều đã khẳng định quyết tâm của chính phủ và nhân dân Venezuela cũng như Bolivia nhằm tăng cường khối liên minh, hợp tác và đoàn kết với Cuba cùng với các dân tộc khu vực Mỹ Latinh để đối phó với các âm mưu can thiệp, xâm lược của Mỹ. Trong chương trình "Alô, tổng thống" ngày 14 tháng 10 năm 2007, nhân dịp kỷ niệm 40 năm ngày người anh hùng Che Guevara hy sinh tại chiến trường Bolivia, Tổng thống Venezuela đã ca ngợi Chủ tịch Fidel Castro, đồng thời khẳng định Cuba đang giữ vai trò tiên phong trong phong trào cách mạng hiện nay ở Mỹ Latinh.

Trên nhiều lĩnh vực việc hợp tác giữa Cuba với các nước Mỹ Latinh đã có những bước phát triển mạnh mẽ. Cuba có nguồn nhân lực trình độ cao, Venezuela có nguồn dầu mỏ dồi dào đóng vai trò hạt nhân và hỗ trợ các nước cánh tả cấp tiến khác cùng phấn đấu xây dựng "CNXH thế kỷ XXI". Trong khuôn khổ ALBA, mối quan hệ hợp tác giữa Cuba với các nước cánh tả cấp tiến càng thêm thắt chặt. Theo dự án Barrio Adento, 15.000 bác sĩ Cuba đã đến với người dân nghèo ở Caracas (Venezuela). Trong chương trình "Phẫu thuật kỳ diệu" được thực hiện tháng 6 năm 2004, chữa bệnh về mắt cho người dân ở 25 nước trong khu vực, các bác sĩ Cuba đã thực hiện 30.000 ca phẫu thuật mắt miễn phí cho người dân và nhận 5.000 bệnh

nhân nghèo Bolivia sang Cuba điều trị miễn phí⁴. Còn về phần mình, Venezuela cam kết đảm bảo nguồn cung cấp dầu mỏ theo thời giá ổn định cho các nước Mỹ Latinh (riêng với Cuba, Venezuela hiện cung cấp mỗi ngày khoảng 80-90 nghìn thùng dầu với giá rẻ chỉ bằng 1/2 giá thế giới)⁵.

Ngoài ra, để phá thế độc quyền thông tin của các hãng thông tấn, truyền hình Mỹ và phương Tây, từ tháng 2/2004 theo sáng kiến của Tổng thống Venezuela H. Chavez, các nước Mỹ Latinh đã thành lập kênh truyền hình cổ phần TELESUR, trong đó Argentina giữ 20% cổ phần; Cuba 19%; Uruguay 10%, Venezuela 31%, Brazil 20%. Trụ sở TELESUR được đặt tại Caracas với các chi nhánh ở Thủ đô các nước thành viên và cả ở Los Angeles (Mỹ)⁶.

Thứ ba, Cuba và các chính phủ cánh tả Mỹ Latinh phối hợp với nhau chặt chẽ trên các diễn đàn đa phương của khu vực và thế giới đấu tranh chống chính sách cường quyền của Mỹ, trao đổi kinh nghiệm, học hỏi lẫn nhau trong xây dựng xã hội mới.

Ngay từ đầu thập niên 90 của thế kỷ XX: Đảng Cộng sản Cuba đã phối hợp với các đảng: Đảng Lao động Brazil, đảng Cách mạng dân chủ Mexico và Mặt trận rộng rãi Uruguay thành lập Diễn đàn Sao Paulo - với tư cách một diễn đàn thường niên của các đảng, phong trào cánh tả Mỹ Latinh và các khu vực khác trên thế giới cùng chung lập trường chống đế quốc, chống chủ nghĩa tự do mới, vì một xã hội tốt đẹp hơn. Chủ đề Trung tâm của Diễn đàn Sao Paulo là phê phán mô hình chủ nghĩa tự do mới và tìm tòi giải pháp thay thế, nhằm bảo đảm sự phát triển bền vững của các quốc gia, hội nhập quốc tế và tăng cường đoàn kết giữa các lực lượng cánh tả, tiến bộ... Tính đến năm 2007,

Diễn đàn Sao Paulo đã tiến hành được 13 phiên họp với sự tham gia của trên 50 đảng, tổ chức và phong trào xã hội. Cuộc gặp lần thứ 13 được tiến hành vào tháng 1/2007 tại San Salvador (El Salvador) với sự tham gia của 58 đảng, tổ chức phong trào⁷.

Từ năm 1999 đến nay, Cuba đã đứng ra tổ chức Hội nghị quốc tế thường niên với chủ đề: "Toàn cầu hoá và các vấn đề phát triển". Đây là một diễn đàn thường niên phối hợp hoạt động giữa các học giả, chính khách của Cuba với các học giả, chính khách của các nước cánh tả Mỹ Latinh cùng có quan điểm tiến bộ và đại diện của các tổ chức quốc tế và khu vực, các cơ quan chuyên trách thuộc Liên hợp quốc. Đến nay, đã có 11 cuộc hội thảo được tổ chức tại La Habana (Cuba), mỗi cuộc hội thảo đều có trên 1000 đại biểu tham dự⁸. Bám sát chủ đề: "Toàn cầu hoá và các vấn đề phát triển" các cuộc hội thảo đã đi sâu phân tích các khía cạnh của toàn cầu hoá và những tác động của nó đối với các nước đang phát triển. Các đại biểu còn cùng nhau trao đổi kinh nghiệm hội nhập quốc tế, trao đổi và phối hợp với nhau trong cuộc đấu tranh chung chống các tác động tiêu cực do mặt trái của toàn cầu hoá đem lại.

Ngày 15-9-2006, Cuba tiếp tục đăng cai tổ chức Hội nghị cấp cao lần thứ 14 (lần 1 vào năm 1979), đồng thời làm chủ tịch Phong trào không liên kết (Non-Aligned Movement - NAM) nhiệm kỳ 2006-2009. Tại diễn đàn hội nghị, Cuba và các nước Mỹ Latinh vẫn khẳng định cần thúc đẩy mạnh mẽ hơn nữa tình đoàn kết khu vực với tình đoàn kết giữa các nước thành viên Phong trào không liên kết. Các nước này cũng đề cao những đóng góp tích cực của các chính phủ cánh tả Mỹ Latinh trong việc làm thay đổi "bộ mặt" của khu vực theo hướng tiến bộ.

Tại Hội nghị Khối thương mại Caribbean (CARICOM) diễn ra ở Santiago de Cuba (có 16 quốc gia) ngày 8/12/2008 vừa qua đã tổ chức một buổi lễ đặc biệt nhằm vinh danh lãnh tụ Cách mạng Cuba - Fidel Castro. Tổng Thư ký CARICOM khẳng định: "Lãnh tụ Fidel Castro đã có đóng góp to lớn đối với phong trào cách mạng giải phóng dân tộc ở khu vực"⁹. Chủ tịch Cuba - Raul Castro tuyên bố: "Trong suốt 50 năm qua đất nước ông đã phải đấu tranh với sự bao vây cấm vận kinh tế của Mỹ và trong trường hợp cần thiết Cuba sẵn sàng đương đầu với Chính quyền Washington thêm 50 năm"¹⁰.

Tóm lại, Cách mạng Cuba có mối quan hệ đồng minh tự nhiên, truyền thống với phong trào cách mạng cánh tả ở Mỹ Latinh hiện nay. Cuba và các chính phủ cánh tả ở Mỹ Latinh ngày càng đoàn kết, gắn bó, hỗ trợ lẫn nhau trong xây dựng đất nước tươi đẹp và cũng phối hợp chặt chẽ, hiệu quả hơn trên các diễn đàn đa phương khu vực cũng như quốc tế, chống lại sự áp đặt cường quyền của Mỹ, chống lại những tác động tiêu cực từ cuộc khủng hoảng tài chính hiện nay và từ mặt trái toàn cầu hoá đem lại ■

Chú thích:

- 1) Dẫn theo: Nguyễn Việt Thảo: "Cuba hiện ngang nơi đầu sóng", Website ĐCS, 4/7/2008.
- 2) Dẫn theo: Nguyễn Việt Thảo: "Phong cách kiên định và dùng khí sáng tạo của Cuba", Chuyên san Hồ sơ sự kiện, Tạp chí Cộng sản số 3 (25-4-2008), tr.28.
- 3) Dẫn theo: Báo cáo tổng quan kết quả nghiên cứu đề tài nhánh 3 "Chủ nghĩa Mác - Lênin với vận mệnh và tương lai của CNXH", Hà Nội, 2008, Vụ Quản lý Khoa học, Học viện CTQGHCM, tr.201.
- 4) Dẫn theo: Thủy Chung: Tổng thống Bolivia: "CNTB chỉ làm tổn thương đến Mỹ Latinh", trang Website <http://che-vietnam.com> cập nhật ngày 19/7/2007.
- 5) Nguyễn Mạnh Hùng: "Trào lưu cánh tả Mỹ Latinh và công cuộc xây dựng CNXH thế kỷ XXI ở Venezuela", Tạp chí Lý luận chính trị, tháng 9-2007, tr.76.
- 6); 7) Như 5, tr.76; tr.71
- 8) Dẫn theo Nguyễn Mạnh Hùng, Trào lưu cánh tả Mỹ La tinh... Sdd, tr.72.